

ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร

Reflections of Thai Society in Awarded Short Stories of Chamlong Fungcholjitr

Yu Kanying*, พัทธินทร บุรณะกร

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Email : kanyingyu819@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร ขอบเขตงานวิจัย คือ รวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร จำนวน 4 เล่ม รวม 48 เรื่อง ได้แก่ ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า เรื่อง ผม เล่า และเมือง บ้าน ผม โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยที่นักเขียนได้สะท้อนออกมาในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัล มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พบว่า ด้านที่อยู่อาศัยของคนไทยมีลักษณะเป็นบ้านหลังเดี่ยว ด้านการประกอบอาชีพมีความหลากหลาย ด้านจริยธรรมคนไทยมีน้ำใจและความกตัญญู 2) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม พบว่า ด้านอาหารไทยมีความหลากหลายของรสชาติ ด้านศาสนานับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ด้านประเพณีไทยที่พบ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับสังคม ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีท้องถิ่น และประเพณีหลวง ด้านมารยาทไทย มารยาทการไหว้เป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทย ภาพสะท้อนสังคมดังกล่าวได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของผู้เขียนเกี่ยวกับสังคมที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมแบบเดิมกับสังคมสมัยใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปโดยยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดนี้สัมพันธ์กับช่วงเวลาในยุคสมัยที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น

คำสำคัญ : ภาพสะท้อนสังคมไทย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม เรื่องสั้น

Abstract

This research aimed to analyze four awarded books of Collections of Chamlong Fungcholjitr's Short Stories, which are Ligor: They Were Changed; Some Stories Seemed Very True; The Stories I told; and My Hometown. Forty-eight stories were studied. The findings were reported as a descriptive analysis. The research findings could be sorted into two aspects, including 1) reflections about living and 2) reflections of culture. Relating to the living, the stories reflected that Thai people lived in single houses, did various jobs, and valued compassion and gratitude. Regarding the culture, the tasteful Thai food was presented; Buddhism is the major religion; and many Thai traditions were mentioned, such as social traditions dealing with lives, local traditions, and royal traditions. Dealing with Thai etiquette, the Thai way of paying respect, Whai, is rendered as Thai heritage and identity. Both aspects of reflections of the writer showed his ideas in the time of the changing society, from traditional to modern, which he well accepted this fast changing period.

Keyword : reflections of Thai society, ways of living, culture; short stories

บทนำ

วรรณกรรมนอกจากให้ความรู้และความเพลิดเพลินแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคมอีกด้วย เนื่องจากว่า นักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งในสังคม เนื้อหาหรือเรื่องราวของวรรณกรรมย่อมมาจากประสบการณ์ทางสังคมของนักเขียน ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร (2547: 6) กล่าวว่า “สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง” วรรณกรรมมีความผูกพันกับสังคมอย่างแนบแน่น สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมแต่ในขณะเดียวกันวรรณกรรมก็มีอิทธิพลต่อสังคมด้วยเช่นกัน เนื่องจากว่าวรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ของนักเขียน เป็นผลงานของสังคม และยังเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ อีกด้วย ดังที่ อิงอร สุพันธ์วุฒิ (2558: คำนำ) กล่าวว่า “วรรณกรรมกับสังคมนั้นแยกจากกันไม่ออก สมัยหนึ่ง ๆ สังคมเป็นอย่างไร วรรณกรรมก็จะสะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน”

เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2553: 159) กล่าวว่า เรื่องสั้นเป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดี มีลักษณะคล้ายกับนวนิยายแต่สั้นกว่า เรื่องสั้นคือเหตุการณ์ที่เหตุสัมพันธ์ต่อเนื่องไปสู่ผล ซึ่งเรียกว่าจุดสุดยอดของเรื่อง มีลักษณะการดำเนินเรื่องที่มีจุดหมายอย่างเดียว มีผลอย่างเดียว ใช้เวลาในการเดินเรื่องรวดเร็ว ด้วยลักษณะของเรื่องสั้น ใช้เวลาในการอ่านไม่มาก ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ดังที่ พัทธจิรา จันทร์คำ (2547: 17) กล่าวว่า “ในวงการหนังสือปัจจุบันนี้ทั้งผู้จัดพิมพ์และผู้อ่านต่างให้ความสนใจต่อการประพันธ์ประเภทเรื่องสั้นเป็นพิเศษ” จำลอง ฝั่งชลจิตร เป็นนักเขียนวรรณกรรมไทยปัจจุบันที่มีชื่อเสียง และมีผลงานคุณภาพที่สะท้อนสังคมออกสู่สายตาผู้อ่านอย่างต่อเนื่อง จึงได้รับรางวัลซี พี พ.ศ. 2553 นอกจากนี้แล้วยังได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2561 ด้วยเหตุที่ว่า “จำลอง ฝั่งชลจิตร เป็นนักคิดและนักสังเกตการณ์ ชีวิตและสังคม ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมนุษย์ความเปลี่ยนแปลงของสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการเมืองอย่างตรงไปตรงมา ผลงานของเขาทุกรูปแบบ จึงโดดเด่นด้วยเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นจริงของมนุษย์ และความเป็นไปในสังคม” (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562: 1) ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีบนเส้นทางนักเขียน ได้สร้างสรรค์งานประเภทต่าง ๆ มากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสั้นมีหนังสือรวมเรื่องสั้น 18 เล่ม จึงได้รับฉายาในวงวรรณกรรมว่า “ลอง เรื่องสั้น” เรื่องสั้นของจำลอง ฝั่งชลจิตรได้นำเสนอภาพของสังคมและวัฒนธรรมไทยไว้อย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จำลอง ฝั่งชลจิตร เป็นนักเขียนที่เชี่ยวชาญการแต่งเรื่องสั้น เรื่องสั้นของจำลอง ฝั่งชลจิตรมีการถ่ายทอดเรื่องราวของสังคมไทยอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่เพียงเพื่อความบันเทิงอย่างเดียว ในเรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคมไทยไว้อย่างชัดเจน และทำให้ผู้อ่านสามารถเรียนรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของไทยได้อย่างมากมาย ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร

ทบทวนวรรณกรรม

1. **ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม** ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมแต่ในขณะเดียวกันวรรณกรรมก็มีอิทธิพลต่อสังคมด้วยเช่นกัน เนื่องจากว่านักเขียนเป็นส่วนหนึ่งในสังคม นักเขียนได้เก็บรวบรวม ความคิด ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและลักษณะสภาพต่าง ๆ ของสังคมไว้ในวรรณกรรม ทักษะคิดและมุมมองของนักเขียนสามารถปลุกเร้าความรู้สึกหรือชี้นำความคิดของผู้อ่านได้หรือสังคม ดังนั้น วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคมสะท้อนสภาพสังคมไว้อย่างชัดเจน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ดังนี้

รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน (2546: 156) กล่าวว่า บทบาทของวรรณกรรมในสังคม มีอิทธิพลต่อการคลี่คลายของสังคมอย่างแนบแน่น ความเป็นจริงของวรรณกรรมทุกเล่มที่มีทัศนะของผู้เขียนสอดแทรกในงานของเขาพร้อม ๆ กับการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตและสังคมในงานเขียนของเขาแต่ละชิ้น ภาพของสังคมปรากฏในวรรณกรรมชิ้นนั้น ๆ จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เป็นการมองภาพชีวิตในแต่ละบรรทัดของวรรณกรรมเล่มนั้น ๆ

อิงอร สุพันธ์วุฒิ (2558ข: คำนำ) กล่าวว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความเกี่ยวพันกันหลายลักษณะ คือ วรรณกรรมจะสะท้อนสังคมให้เราทราบว่าเกิดสิ่งใด ๆ ขึ้นในสังคมขณะนั้น ในขณะที่สังคมอาจมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมได้และวรรณกรรมก็อาจส่งอิทธิพลต่อสังคมได้เช่นกัน แต่ส่วนใหญ่แล้ววรรณกรรมจะเป็นเครื่องสะท้อนสังคมได้ดี

พิชัย ศรีภูไฟ (2542: 105) กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างวรรณกรรมและได้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคสมัย วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม วรรณกรรมมีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติต่อบุคคลในสังคม ซึ่งอาจจะมีผลในการเปลี่ยนแปลงลักษณะสังคมได้

2. **งานวิจัยเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคม** สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม มีผู้วิจัยหลาย ๆ ท่านได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมไทยเป็นจำนวนมาก โดยได้ยกตัวอย่างมา 3 เรื่อง คือ เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นรางวัลนายอินทร์ อะวอร์ด พ.ศ. 2552-2556 โดย Li Yuanchun (2558) เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557 โดย Wang Dao (2558) และเรื่อง วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2550-2553 โดย Qin Hongbo (2555) ทั้ง 3 เรื่องมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้น ผลการวิจัยทั้ง 3 เรื่องพบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยที่นักเขียนได้นำเสนอในเรื่องสั้นมีภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และด้านวัฒนธรรมไทย ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การคมนาคม เป็นต้น ส่วนภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา ประเพณี เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และวิเคราะห์ด้วยทบทวนวรรณกรรม (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษาและรวบรวมหนังสือรวมเรื่องสั้นของจำลอง ฝั่งชลจิตรทุกเล่ม

3. คัดเลือกหนังสือที่ต้องการนำมาวิเคราะห์จากรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัล บทประพันธ์ของจำลอง ฝั่งชลจิตร มีทั้งหมดจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ “ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป” “เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า” “เรื่องผม เล่า” และ “เมือง บ้าน ผม”
4. ศึกษาหนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร จำนวน 4 เล่ม
5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร จำนวน 4 เล่ม รวม 48 เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร มีการเรียงลำดับมากไปน้อย ดังนี้

1. ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่

1.1 ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัย เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 เนื่องจากมนุษย์เราทุกคนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง มีที่อยู่อาศัยเป็นที่พักผ่อนหรืออยู่กินเป็นประจำ

เรื่องสั้นเรื่อง พวกเขาเปลี่ยนไป ได้กล่าวถึงเมื่อสมครบได้แต่งงานกับศรีใหม่ลูกสาวชานาแล้ว สองพี่น้องได้ปลูกบ้านไม้บนผืนดินที่พ่อแม่แบ่งปันให้ ดังตัวอย่าง

*สมครบเป็นลูกคนสุดท้ายของ เขาแต่งงานกับศรีใหม่ ลูกชานาพอมีพอกินหมู่บ้านติดกัน
ทางตะวันตก สองพี่น้องปลูกบ้านไม้หลังย่อมพออาศัยข้างบ้านเกิด
(ลิกอร์พวกเขาเปลี่ยนไป, 2548: 21)*

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวใหญ่มีลูกหลายคน พอปลูกแต่งงานแล้ว ลูกก็ มักจะแยกครอบครัวเป็นสัดส่วน ปลูกบ้านใหม่สร้างครอบครัวของตนในชนบทไทยมีที่ดินที่เพียงพอ สามารถสร้าง บ้านเป็นหลัง ๆ บนที่ดินของตนได้ โดยใช้ไม้เป็นวัสดุในการสร้างบ้าน

เรื่องสั้นลิตธา (integrity) ได้กล่าวถึงที่อยู่อาศัยของคนไทยในชนบท มีลักษณะเป็นบ้านหลังเดี่ยว ติดกับ ลำคลอง ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

*เขาจึงมอบที่ดินให้แก่สองแปลง แกขายที่ดินสองแปลงเอาเงินมาสร้างบ้านสี่ห้องนอน
ให้ลูกสาวลูกเขยอยู่ด้วย ภรรยาแก่เสียชีวิตไปก่อนด้วยโรคมะเร็ง สร้างบ้านเสร็จแกมาปรึกษาว่า
ยังพอมีเวลากอยู่บ้าง ไม่อยากอยู่บ้านเฉย ๆ เขาถามว่าอยากทำอะไร แกบอกอยากเลี้ยงเป็ด เขา
แนะนำให้เลี้ยงเป็ดหน้าบ้านแกติดลำคลองเปิดได้ลงว่ายน้ำเล่นน้ำ
(เมือง บ้าน ผม, 2559: 146)*

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยนิยมสร้างบ้านเรือนใกล้แม่น้ำลำคลอง ในสังคมไทยในชนบท มี พื้นที่ไม่จำกัด จึงมีการปลูกบ้านเป็นลักษณะบ้านเดี่ยว มีความส่วนตัว อยู่ด้วยกันทั้งครอบครัวใหญ่ ทั้งพ่อแม่ลูกสาว ลูกเขย มีการเลี้ยงสัตว์ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย

1.2 การประกอบอาชีพ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 1403) นิยามความหมายอาชีพไว้ว่า “งานที่ทำประจำเพื่อเลี้ยงชีพ” ดังนั้น อาชีพเป็นรากฐานที่แท้สำคัญของชีวิตมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อทำมาหากินเลี้ยงตนเองและครอบครัว สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายด้านอาชีพ

เรื่องสั้นเรื่อง ครูสามสายพันธุ์ ได้กล่าวถึง “ผม” ประกอบอาชีพครู ในโรงเรียนเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย มีทั้งคนทำดีและทำไม่ดีปะปนกันไป แต่ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรในโรงเรียน “ผม” ก็ยังคงทำหน้าที่ครูของตนเองอย่างเต็มที่ต่อไป ดังตัวอย่าง

อย่างไรก็ตาม ผมยังกินเงินเดือนหลวง ยังทำงานที่นี่ ยังภูมิใจในหน้าที่ ผมรักงาน รักโรงเรียน แม้เคยเจอกับพฤติกรรมของครูอาจารย์หลายคน แต่ยังมีกำลังใจจากครูดี ๆ ครูที่ประเสริฐ ครูที่เป็นครูอาชีพอย่างครูข้าเองของเรา สำหรับผม ครูยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์เหมือนสามสิบปี หัวสิบปีหรือร้อยปีที่เริ่มตั้งโรงเรียนสอนหนังสือกันมา

(ลิกอร์พวกเขาเปลี่ยนไป, 2548: 91)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า หน้าที่ของครูไม่เคยเปลี่ยนแปลง อาชีพครูมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนเสมอ ในสังคมไทยอาชีพครูเป็นอาชีพรับราชการและได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลไทย การเป็นครูที่ดีนั้นต้องทำหน้าที่ตนให้ดีที่สุด ต้องรักงานและรักโรงเรียน การเป็นครูเป็นอาชีพที่ภาคภูมิใจ ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน สอนนักเรียนให้เป็นคนดี เป็นอาชีพที่มีเกียรติ

เรื่องสั้นเรื่อง ปากหนังจะสนุก ได้กล่าวถึงนางทองพลับ วันนี้นางจะเดินตามทางเก่าไปตลาดเช้า นางได้ยินเสียงคนนับสิบโตะดังมาจากทิศตะวันออก นางอยากรู้สาเหตุจึงตัดสินใจไปดู ระหว่างทางคนรับจ้างขับรถจักรยานยนต์ร้องถามอยากส่งนางกลับ ดังตัวอย่าง

คนขับมอเตอร์ไซค์รับจ้างอายุราวสี่สิบ สวมเสื้อกั๊กสีส้มชะลอรถช้า เขาร้องถาม “ป่าทองพลับจะกลับยัง...ให้ฉันไปส่งมั๊ย”

(ลิกอร์พวกเขาเปลี่ยนไป, 2548: 67)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยมีผู้คนจำนวนหนึ่งประกอบอาชีพขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง ผู้ประกอบอาชีพใช้พาหนะเป็นรถจักรยานยนต์ขนส่งผู้โดยสารมีการกำหนดราคาให้บริการตามที่กำหนดหรือตามบริเวณ ผู้ประกอบอาชีพนี้มีรูปแบบของตนเองคือเสื้อวินแบบเสื้อสีส้ม

1.3 จริยธรรม จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 303) จำลอง ผึ้งชลจิตรได้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับความมีจริยธรรมในสังคมไทยไว้ในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัล คือ ความมีน้ำใจและความกตัญญู คนไทยใจดี มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือคนอื่น

เรื่องสั้น พวกเขาเปลี่ยนไป ได้กล่าวถึงบุญตาภิราตรีเป็นลูกสาวของสมครบกับศรีใหม่ เป็นสาวรุ่นที่น่ารัก บุญตาเมื่อเรียนจบหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงสาขาบัญชี เธอขออนุญาตพ่อแม่เข้ากรุงเทพฯ ไปสมัครสอบเรียนต่อ และได้ชวนน้องสาวเข้ากรุงเทพฯ ด้วย สองสาวได้กลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่บ่อย ดังตัวอย่าง

จากบ้านไปทำงานไกลถึงกรุงเทพฯ แต่สองสาวไม่เคยลืมครอบครัวในต่างจังหวัด ไม่ว่า งานบุญสงกรานต์หรือเทศกาลเดือนสิบ พวกเธอจะกลับมาเยี่ยมพ่อแม่กับน้อง ๆ แล้วไปทำบุญ กันที่วัด

(ลิกอร์พวกเขาเปลี่ยนไป, 2548: 25)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมีจริยธรรมที่ดีคือมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ เมื่อมีเทศกาลสำคัญจึง ต้องกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่พี่น้อง และเฉลิมฉลองเทศกาลและทำกิจกรรมร่วมกัน สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ ดังนั้นจึงชอบไปทำบุญกับครอบครัวที่วัด ถือเป็นมงคล

เรื่องสั้น พวกเขาเปลี่ยนไป ได้กล่าวถึงสมครบไม่ใช่คนที่ช่างพูด เขาอ่อนน้อมต่อทุกคน และขยันทำงาน ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน ดังตัวอย่าง

เขามีน้ำใจต่อเพื่อนบ้านเสมอมา ใครมีงานบุญงานบ้านเอ่ยปากขอแรง เขารับ อาสาโดยไม่เกี่ยงงอนว่างงานจะต้องออกแรงบ้าน จึงเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของคนเฒ่าคนแก่

(ลิกอร์พวกเขาเปลี่ยนไป, 2548: 22)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมีจริยธรรมที่ดีคือเป็นคนใจดี มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือคนอื่น มีความ เคารพนับถือญาติ ผู้ใหญ่ เมื่อเวลามีงานบุญชาวบ้านรวมกลุ่มกันช่วยกันจัดทำ แสดงให้เห็นถึงชาวบ้านมีความสามัคคี และมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน

2. ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม

2.1 อาหารไทย อาหารไทยได้รับความนิยมอย่างมากทั้งจากชาวไทยและชาวต่างชาติ จนกระทั่งถูกจัดให้เป็นอาหารที่มีรสเลิศติดอันดับต้น ๆ ของโลกอีกด้วย ซึ่งความโดดเด่นของอาหารไทยอยู่ความหลากหลายของวัตถุดิบ และความหลากหลายของรสชาติ

เรื่องสั้นเรื่อง ทำบุญบ้าน ได้กล่าวถึงนางสะอาดจะทำบุญบ้าน ญาติพี่น้องและเพื่อนจึงต้องช่วยกันเตรียม อาหารให้แก่พระ ดังตัวอย่าง

นางศรีนั้งชุดมะพร้าวเตรียมคั้นกะทิไว้แกงไก่กับ กล้วยแก่ น้องสาวคนเล็กหันยอด มะพร้าวเตรียมแกงส้มปลากะพง นางหนูฝืนกับนางเดิมกลับบ้านค้ำมีดยังอุตสาห์ตื่นมาช่วย แต่เช้า พวกหล่อนมีงานหีบงานจับกระจุกกระจิก เต็ดหางพริกชี้หูสด ซอยกระเทียม ซอยหอม และปิบน้ำมะนาวไว้ใส่น้ำพริกกุ้งแห้ง ไทน์จะเด็ดผูกกุดเอาเฉพาะยอดอ่อน หั่นไส้หยวก เป็นท่อนพอดำ หั่นวันมะเขือออก เตรียมลวกผักทุกชนิดแล้วราดหัวกะทิ ผักสะตอล้างก่อนตัด สั้นท่อนละสี้หรือห้าเม็ด เดือนทุกเม็ดเฉียง ๆ ด้วยมีดให้กะเนื้อกินง่าย เม็ดไทน์หนอนฝังตัว ข้างในกะทิงไปก่อน บาปกรรมจะได้ไม่เขื่อนปากพระเณร ลูกเนียงอ่อนปอกเปลือกแล้วจ๊ก เป็นชิ้นบาง ๆ ไทน์จะต้องเตรียมเครื่องแกงไตปลาหม้อเล็ก ๆ สักหม้อ จะใส่มะเขือทั้งลูก ฟักทองหรือมันเทศเนื้อเหลืองอร่ามเลือกเอาตามสะดวก

(ลิกอร์พวกเขาเปลี่ยนไป, 2548: 39-40)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การประกอบอาหารไทยต้องใช้วัตถุดิบที่หลากหลาย เช่น ยอดมะพร้าว ผัก กูด มะเขือ พริกทอง กระเทียม ต้นหอม เป็นต้น มีการใช้เครื่องเทศหลายชนิดเพื่อช่วยดับกลิ่นคาวของเนื้อที่นำมาปรุงเป็นอาหาร รสชาติของอาหารไทยนั้นมีหลากหลาย ทั้งเปรี้ยว หวาน เค็ม เผ็ด เป็นต้น รสเหล่านี้ล้วนมาจากธรรมชาติ ซึ่งรสชาติทั้งหลายรวมอยู่ในเมนูเดียว การประกอบอาหารไทยจะมีวิธีการทำอย่างประณีตบรรจง เช่น การแกะเม็ด สะตอออกจากฝักก็ต้องค่อย ๆ หนัค่อย ๆ ทำ การหันลูกเนียงให้เป็นชิ้นบาง ๆ เป็นต้น อาหารไทยจึงเป็นอาหารที่น่ารับประทานทั้งรสชาติและรูปลักษณ์ที่สวยงามของอาหาร

2.2 ศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนไทย วิถีชีวิตของคนไทยจึงได้ผูกพัน ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย

เรื่องสั้นเรื่อง สิทธา (integrity) ได้กล่าวถึงสิทธาเป็นโรคมะเร็ง เขาสร้างความสบายใจให้ตนเองด้วยการสวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน เพื่อทำจิตใจให้สงบ ดังตัวอย่าง

“ก่อนเข้านอนผมสวดมนต์ขอพร น้อมรำลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระผู้เป็นเจ้าและศาลาทุกพระองค์ ทำจิตใจให้สงบ ผมเริ่มสวดโพชฌังคปริตร เขาบอกว่าสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเคยใช้สวดรักษาภิกษุอาพาธให้หาย ผมสวดคาถาบทนี้ทุกวัน ผมบันทึกใส่มือถือไว้เปิดฟังตอนเดินออกกำลังกายด้วย”

(เมือง บ้าน ผม, 2559: 122)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การสวดมนต์ คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นหัวใจสำคัญของ ชาวพุทธ เป็นสิ่งที่คนไทยถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถือกันว่าเป็นเรื่องสำคัญของชีวิตคนไทย การสวดมนต์มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคร้าย คนไทยเชื่อกันว่าการสวดมนต์นั้นสามารถช่วย บำบัด ช่วยรักษา ช่วยป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ อาจจะเพราะว่าการสวดมนต์จะทำให้จิตใจสงบ สุขภาพจิตใจดีขึ้นจึงส่งผลต่อการช่วยรักษาโรคได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.3 ประเพณี ประเพณีไทยแสดงให้เห็นถึงการดำรงชีวิตของคนไทยประเพณีไทยเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของประเทศไทย แสดงถึงความเป็นมาอันเกิดจากความเจริญของสังคมไทยมาช้านาน ประเภทของประเพณีไทยที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร จะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวสังคม ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีท้องถิ่น และประเพณีหลวง ในบทความนี้จะขอยกตัวอย่างเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับชีวิตการจัดงานศพของคนไทยและประเพณีหลวงการไว้ทุกข์รัชกาลที่ 9 ดังนี้

เรื่องสั้นเรื่อง คนดี ๆ คนหนึ่งตายได้ตั้งหลายสาเหตุ ได้กล่าวถึง ผอ.ประเสริฐ อยู่ดี ๆ ก็เสียชีวิต เมื่อ ผอ.ประเสริฐเสียชีวิตแล้ว ภรรยาและญาติ ๆ จึงเตรียมพิธีบำเพ็ญกุศลศพตามประเพณี โดยสร้างเมรุในวัด ดังตัวอย่าง

ผู้มาร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลศพคืนแรก ส่วนใหญ่ทราบข่าวทางโทรศัพท์มือถือ ภายหลังจากผู้อำนวยการเสียชีวิตสองสามนาที่...ครึ่งชั่วโมง...สองชั่วโมง...ก่อนพิธีรดน้ำศพ หรือหลังบรรจุร่างไว้วิญญาณลงที่ศพ

(เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า, 2550: 228)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ตามประเพณีไทยงานศพมีขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย มีการแจ้งตาย สมัยนี้คนไทยมีการแจ้งตายโดยผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ผู้คนได้รับข่าวสารอย่างรวดเร็ว เนื่องจากผู้ตายเป็นผู้ที่มีฐานะ จึงมีคนจำนวนมากที่มาร่วมงานศพ คนไทยมีการจัดงานศพที่วัด ดังนั้นได้นำศพไปที่วัด ต่อมาจึงมีการรดน้ำศพแล้วบรรจุศพจึงจะลงหีบศพ

เรื่องสันนิษฐาน (integrity) ได้กล่าวถึงการไว้ทุกข์ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทำให้ผ้าขาวและผ้าดำขาดตลาด ดังตัวอย่าง

“นี่หรือคุณสิริธา เจ้าของร้านขายผ้าใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ผ้าดำผ้าขาวไว้ทุกข์ถวายพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ห้าเมตรก็หาไม่ได้ ถ้าหวังพึ่งร้านของคุณพลกนิกรจะเอาผ้าที่ไหนมาตัดเสื้อ หรือเอาไปทำผ้าผูกไว้ทุกข์ผูกบ้านผูกกำแพง ทั่วทั้งจังหวัดฉันว่าต้องใช้ไม่รู้สักกี่หลา ฉันว่าเป็นล้านหลา น่าเสียใจจริง ๆ ฉันโคกเศร้าเพราะพระองค์สวรรคตยังไม่พอ ต้องมาเสียใจตอนทำผ้าดำผ้าขาวไปไว้ทุกข์ถวายไม่ได้ ไม่รู้ว่าจงรักภักดีกันแบบไหน”

(เมือง บ้าน ผม, 2559: 159)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า รัชกาลที่ 9 สวรรคตแสดงถึงความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของชาติไทย คนไทยรักรัชกาลที่ 9 มาก คนไทยทุกคนต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ สีขาว ไว้ทุกข์ตามประเพณี และมีการนำผ้าสีขาวและผ้าสีดำผูกผ้าดอกไม้ไว้อาลัยประดับบ้าน อาคาร และสถานที่ต่าง ๆ เนื่องจากคนทั้งทั่วประเทศไทยต้องการผ้าสีขาวและผ้าสีดำ ซึ่งทำให้ผ้าสีขาวและผ้าสีดำขาดตลาด ไม่สามารถตอบสนองต้องการของคนประเทศไทย ทุกคนโคกเศร้าเพราะในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จสวรรคต แฉมยังโคกเศร้าด้วยไม่มีผ้าสีขาวสีดำไว้ทุกข์อีกด้วย

2.4 มารยาทไทย คนไทยได้ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างมีมารยาทที่ดีเสมอมา มารยาทการไหว้ของไทยเป็นมารยาทพื้นฐานทางสังคม การไหว้มีหลายรูปแบบ แสดงถึงความเคารพนับถือและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความหมายของการทักทาย การกล่าวลา การขอบคุณ การขอโทษและการขอร้องอีกด้วย ดังนี้

เรื่องสั้นเรื่อง เรื่องเล่าเล่น ได้กล่าวถึงบรรณาธิการพิบูลย์ชวนดำริไปเที่ยวงานวันนักเขียน เมื่อมาถึงที่จัดงาน ดำริพูดทักทายและยกมือไหว้นักเขียนคนอื่น ๆ ดังตัวอย่าง

ผมตัดสินใจเดินปรีเข้าไปยกมือไหว้ และทักด้วยภาษาของลูกบ้านเดียวกัน “สวัสดีครับพี่จำลอง”

“สวัสดี ชื่ออะไร”

“ดำริครับ”

(เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า, 2550: 206)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า มารยาททางสังคมไทยเมื่อแรกพบคนไทยจะอ้อม ไหว้ ทักทายกันและพร้อมกล่าวว่า “สวัสดี” ถือว่าเป็นมารยาทดี เป็นการรู้จักให้ความเคารพและให้เกียรติผู้อื่น สามารถช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อกัน ต่างรู้สึกเป็นมิตรและรู้สึกเป็นสุขชอบอยู่ร่วมกัน มารยาทการไหว้จึงสะท้อนถึงประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ๆ

เรื่องสั้นเรื่อง เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า ได้กล่าวถึง “ข้าพเจ้า” กับนักเขียนรุ่นน้อง ได้รับเชิญไปร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เด็กหญิงที่ชื่ออัญชลีมาทักทาย “ข้าพเจ้า” และเล่าเรื่องนำชายของเธอแห่งสูง

ของเธอตาย อยากจะให้ “ข้าพเจ้า” ช่วยเขียนเรื่องนี้ แต่ “ข้าพเจ้า” ได้ปฏิเสธเธอและบอกว่าไว้ให้เธอโตแล้วเขียนเรื่องนี้เอง ได้เวลากินข้าวแล้ว อัญชลีจึงได้กล่าวลา “ข้าพเจ้า” ดังตัวอย่าง

อัญชลียกมือไหว้ก่อนกล่าวลา “เอาไว้ให้หนูโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นกว่านี้ แล้วหนูจะพยายามเข้าใจให้ได้ ว่าทำไมคุณลุงถึงเขียนเรื่องจริงเกินไปได้”

(เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า, 2550: 27)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การไหว้นอกจากเป็นแสดงถึงความหมายเพื่อการทักทายแล้ว ยังแสดงถึงการกล่าวลาที่คือมารยาทไทย “ไปลา-มาไหว้” นั่นเอง ซึ่งหมายถึงว่าเมื่อเวลาพบเจอกันต้องประนมมือยกมือไหว้ เมื่อจะลาจากกันก็ต้องประนมมือยกมือไหว้เช่นกัน ถือว่าเป็นเป็นวัฒนธรรมการทักทายที่คนไทยปฏิบัติกันในวิถีชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร พบว่า เรื่องสั้นดังกล่าวสะท้อนภาพสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการประกอบอาชีพ และด้านจริยธรรม ส่วนภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านอาหาร ด้านศาสนา ด้านประเพณีไทย ด้านมารยาทไทยได้อย่างชัดเจน จนสามารถเข้าใจคนไทยได้จากจากเรื่องสั้นของจำลอง ฝั่งชลจิตร ดังที่ ชัดสุณี สีนธูลิงห์ (2550: 27) กล่าวว่า “วรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรม โดยได้มีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนทุกระดับในสังคมและในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวัน ชีวิตสังคม หรือชีวิตส่วนตัว” สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shi Weihong (2558) เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมของงามพรรณ เวชชาชีวะ พบว่า วรรณกรรมของงามพรรณ เวชชาชีวะ สะท้อนภาพสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านวัฒนธรรมไทย ด้านความเชื่อ ด้านครอบครัวไทย ด้านค่านิยม และด้านปัญหาสังคมไทย ผู้เขียนได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้อ่านในด้านคุณธรรม ความกตัญญูทดแทนที่ ความเชื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความเมตตา ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อ มีการกระตุ้นให้ผู้อ่านมีความเข้มแข็งและอดทนเพื่อต่อสู้กับโชคชะตาชีวิต สั่งสอนให้รักธรรมชาติ

ภาพสะท้อนสังคมดังกล่าวได้แสดงให้เห็นวิถีคิดของผู้เขียนเกี่ยวกับสังคมที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมแบบเดิมกับสังคมสมัยใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปโดยยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดนี้สัมพันธ์กับช่วงเวลาในยุคสมัยที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นของนักเขียนไทยที่ได้รับรางวัลคนอื่น ๆ เช่น จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท สุวัฒน์ วรดิลก เป็นต้น
2. ควรศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของ จำลอง ฝั่งชลจิตร ในด้านอื่น ๆ เช่น กลวิธีการแต่งแนวคิด เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *คำประกาศเกียรติคุณนายจำลอง ฝั่งชลจิตร ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2562, จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เว็บไซต์ : http://www.culture.go.th/culture_th/images/akasit/21210262.pdf
- ชัตสุณี สินธุสิงห์. (2550). *วรรณคดีที่คน*. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). *นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒจิรา จันทรคำ. (2547). *การอ่านและการวิจารณ์เรื่องสั้น*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- พิชัย ศรีภูไฟ. (2542). *วรรณคดีสังคมและการเมือง*. อุบลราชธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. (2546). *วรรณคดีการเมืองกับสังคมรัตนโกสินทร์. (พ.ศ. 2418-2421)*. ปทุมธานี : วิชญา.
- ศิวกานท์ ปทุมสูติ. (2553). *คู่มือการอ่านคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เรียนรู้ทุ่งสักอักษร.
- อิงอร สุพันธ์วุฒิข. (2554). *วรรณกรรมกับสังคม : ภาพสะท้อนจากนวนิยายปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิงอร สุพันธ์วุฒิข. (2558). *เลื่อมลายสายรุ้ง : ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายปัจจุบัน*. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Shi Weihong. (2558). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมของ งามพรรณ เวชชาชีวะ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง) สมุทรปราการ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.